

Saamelaiskäräjien lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuuleminen 14.10.2025

Taustaa saamenkielisistä ja kulttuurinmukaisista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista

- Oikeutta saamenkielisiin ja saamelaiskulttuurin huomioiviin sote-palveluihin ohjataan lainsäädännöllä
  - Mm. perustuslaki, sote-järjestämislaki, saamen kielilaki
- Lapin hyvinvointialue vastaa saamelaisten kotiseutualueen palveluista
- Palvelut toteutuvat pääosin heikosti
  - Haavoittuvaisuus, katkonaisuus, hankemuotoisuus, sattumanvaraisuus
  - Useita suosituksia kansainvälisiltä ihmisoikeuksia valvovilta elimiltä parantaa palvelujen saatavuutta

Saamelainen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvjj – Uvjâ – Uvja

- Uvjj – Uvjâ – Uvja perustettu 2022 saamelaisten ja Suomen valtion välisen totuus- ja sovintokomission työn tueksi
  - Olemassa oleva palvelujärjestelmä ei pystynyt vastaamaan saamelaisten mielenterveyden tarpeisiin
  - Perustuu valtioneuvoston kanslian ja Lapin hyvinvointialueen väliseen sopimukseen
- Palvelu rakennettu saamelaisista lähtökohdista ja tarpeista
  - Matalan kynnyksen palvelu neljällä kielellä valtakunnallisesti, huomioiden yksilölliset ja kollektiiviset tuen tarpeet
  - Mm. toiminta- ja palvelumallien kehitystyö ja henkilöstön koulutukset, itsemääräämisoikeus
- Nykyisellä rahoituksella toiminta voi jatkua kesään 2026
- Toiminnan vakinaistamista suosittelevat mm. Saamelaiskäräjät, Kolttien kyläkokous, saamelaisten totuus- ja sovintokomissio sekä YK:n erityisraportoija Fabian Salvioli
- **Saamelaiskäräjien esitykset:**
  - Valtion talousarviossa varattava vuodelle 2026 lisämääräraha 320 000 euroa
  - Varmistettava toimet yksikön toiminnan saattamiseksi pysyvälle perustalle

Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi (mom.33.60.36)

- Valtion talousarviossa v. 2002 alkaen korvamerkitty valtionavustus saamenkielisiin sote-palveluihin saamelaisten kotiseutualueella
- Jaetaan Saamelaiskäräjien kautta Lapin hyvinvointialueelle yhdessä sovittuihin toimiin, jotka turvaavat saamelaisten kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia sosiaali- ja terveydenhuollossa
  - Vuonna 2025 jaettu 20 toimeen kaikissa saamelaisten kotiseutualueen kunnissa, kolmella saamen kielellä
  - Painopiste ikäihmisten kotiin vietävissä palveluissa, mm. kylätyöntekijät, kotipalvelutyöntekijät, terveydenhoitajat, palveluohjaus
- Tärkeä merkitys saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen saatavuudelle
  - Turvataan mahdollisuus elää hyvää elämää tutussa ja omakielisessä ympäristössä
  - Lisäksi toteutetaan saamelaisten itsehallintoa sosiaali- ja terveydenhuollossa

Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi (mom.33.60.36)

- Hallituksen talousarvioesityksessä v. 2026 esitetty muutosta:
  - Valtion talousarviossa 2025: ”enintään 562 000 euroa valtionavustuksen maksamiseksi saamelaiskäräjien kautta saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen hyvinvointialueille saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen *turvaamiseksi ja kehittämiseksi*”
  - Hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2026: ”enintään 562 000 euroa valtionavustuksen maksamiseksi saamelaiskäräjien kautta saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen hyvinvointialueille saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen *määräaikaiseen kehittämishankkeeseen*”
    - Lisäksi talousarvioesityksen selvitysosassa viitataan määräaikaisiin kehittämistoimiin.

Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi (mom.33.60.36)

- Huolena, että esitetty muutos heikentäisi merkittävästi saamenkielisten palvelujen saatavuutta ja siten saamelaisten oikeuksien toteutumista
  - Valtionavustuksella korostunut merkitys hyvinvointialueen säästöpaineiden vuoksi
- Esitys ei huomioi tavoitteita edistää saamelaisten itsehallinnon kehittymistä
  - Valmistelussa ohitettu saamelaiskäräjälain vaatimukset yhteistoiminnasta ja neuvottelusta
- Valtionavustuksen jatkuvuuteen koko hallituskauden ajan sitouduttu julkisen talouden suunnitelmassa 2026-2029
  - Muutokseen ei ole voitu varautua ja valmistelu v. 2026 valtionavustuksen käytöstä käynnissä
- Palvelujen saatavuuden edistäminen vaatii kannustinmekanismien parantamista, ei purkamista
  - Saamelaiskäräjät esittää valtionavustuksen suuruudeksi 3,3 m€/vuosi
- **Saamelaiskäräjien esitykset:**
  - Valtionavustuksen käyttötarkoitus korjattava siten, että valtionavustusta voidaan käyttää jatkossakin saamenkielisten palvelujen turvaamiseen
  - Valtionavustuksen tasoa korotettava ja jatkuvuus turvattava pysyvälle perustalle

Takkâ! Spä’sseb!
Giitu! Kiitos!

Kuva: Jan-Eerik Paadar